

ИНТЕРКУЛТУРАЛНОСТ И МУЛТИКУЛТУРАЛНОСТ САВРЕМЕНОГ БАЛКАНА

(језички и културни идентитет Балкана)¹

*It is language, more than land and history,
that provides the essential form of belonging.*

Michael Ignatieff

(Blood and Belonging: Journeys into
the New Nationalism, 1995)

Сажетак: Посматрано са језичке и културне тачке гледишта, савремени Балкан представља мешавину различитих нација, мањинских и етничких група које настоје да потврде и да докажу свој властити идентитет. У том процесу позивање на језик један је од кључних елемената. Међутим, да ли ће језик неке нација или мањине/етничке заједнице/групе бити прихваћен као засебан, посебно је питање. Чињеница је да се на Балкану нигде не јављају проблеми између различитих народа у културном и језичком погледу (на пример, између Срба и Румуна, Румуна и Бугара, Грка и Албанаца), али се проблеми успостављања идентитета јављају у два случаја: када је потребно признати неку мањину/етничку групу унутар властите државе и када је потребно неки признати други национални и/или мањински језик.

Оспоравање постојања једног језичког идентитета тиче се, прво, самих националних, донекле традиционалних као и лингвистичких концепција схватања шта дефинише један језик и, друго, колико се тај језик налази у блиској вези са неким другим њему, по свом пореклу, веома сличним. Из тог разлога се и на јужнословенском и на балканороманском говорном подручју Балканског полуострва током XX и на почетку XXI века јавља највећи број размирица и несугласица. Инсиситирање мањина и етничких група/заједница, које су релативно блиске са већинским нацијама, на својим језицима води ка појави индивидуализованих балканских колектива који, као такви, могу, по нашем мишљењу, постојати само у одређеним случајевима.

Из тог разлога у нашем раду покушавамо да укажемо шта дефинише један такав индивидуализовани колектив и када можемо о њему говорити као о неминовности.

Кључне речи: балкански идентитет, индивидуализовани колектив, језик, култура

¹ Рад је урађен у оквиру пројекта 178002: *Језици и културе у времену и простору*, који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

1. Уводно разматрање

Далеко пре у односу на савремену уједињену Европу, на Балканском полуострву одвајкада се говорило мноштво језика, што овај део европског континента чини посебним и за науку о језику веома интересантним подручјем. Вишевековни међусобни утицаји као и преплитања у културном, цивилизацијском, језичком и историјском погледу учинили су да се изгради један релативно добро раширен и препознатљив балкански светоназор код свих савремених балканских народа и припадника мањинских заједница. Посматрано на том општем плану, може се говорити о постојању једне заједничке балканске свести и о једној јединственој балканској култури, без обзира на религију.

На питање колико данас постоји језика на Балканском полуострву тешко је дати тачан одговор као што је тешко одговорити на питање колико тачно народа, мањина и етничких група у свакој држави постоји. Разлог томе крије се у чињеници што је савремена лингвистичка слика Балкана умногоме проткана како сложеним дневно-политичким тако и даље снажним национално-националистичким стремљењима која додатно замагљују слику. Дезинтеграција српскохрватског/хрватскохрватског језика, која је бурно почела 90-их година прошлог века и која се (условно речено) завршила 2007. године проглашењем црногорског за званични језик Црне Горе, показује сву повратну спрегу између наведених елемената. Уједно, она је на делу показала колико један језик може бити оптерећен и идеолошким и емоционалним слојевима. Са друге стране, не треба сметнути с ума ни бројне (политичке и економске, пре свега) притиске који су долазили са стране, посебно оне из Европске уније, који такође условљавају да се постепено мења језичка политика сваке балканске државе према говорницима мањинских језика.

На додатне језичке дезинтеграције на балканском језичком ареалу утичу и други фактори који су превасходно социолингвистичке природе и тичу се више како појединаца, односно једна заједница, посматра себе у односу на друге, њима језички сличне. Језик се у том случају фигурира као посебан маркер властитог етничког идентитета који неминовно истиче и културни. Едвардс (Edwards, 1985: 6) својевремено је предложио следеће – да се етнички идентитет једног народа и/или мањине сагледа на два начина:

1. **објективно**, где би се у обзир узели такозвани „стабилни“ фактори, попут језика, религије, расе, географије терена и културног наслеђа, те
2. **субјективно**, и то путем фактора који су изузетно подложни променама у једној средини, пошто се заснивају на волунтативним сегментима и више задиру у домен колективног убеђења и схватања (чиме се неретко дотичу предрасуда и уврежених ставова).

Нешто слично је пре њега и амерички лингвиста Фергусон истакао: „у свакој говорној заједници ставови и веровања о њеном језику су постојећи као што су и они о другим језицима и уопштено о језику. Неки су истинити, односно одговарају објективној стварности, неки укључују естетске и религијс-

ке појмове чија се ваљаност не може емпиријски испитати, а неки су сасвим погрешни, у целости или делимично“ (Ferguson, [1959] 1968: 375). Када је реч о савременом Балканском полуострву, преплитања између објективних и субјективних елемената толико је сложено да је понекад веома тешко повући прецизну демаркациону линију између њих. На подручју бивше Југославије, у односу на читав српскохрватски/хрваткосрпски говорни ареал, субјективни и објективни фактори су једино у потпуности издвајали словеначки и македонски. Након њеног распада, увидело се како идеја о постојању једне јединствене језичке форме² није била објективни фактор, још мање стабилан, док религија и културна баштина нису били довољно снажне да би се одредио заједнички (југословенски) колективни идентитет.

2. О балканском идентитету

Питање колективног национално-културног и језичког идентитета на Балканском полуострву подложно је пре субјективизацији него објективизацији, поготово када је реч о мањинама или етничким заједницама. Тако, на пример, под претњом да ће Румунија блокирати српско приближавање Европској унији, Влада Србије је по хитној процедури 26. фебруара ове (2012) године усвојила одлуку о признању влашке мањине као посебне, чиме је стала на страну Влаха, супротно од очекивања Румуна. Из тог разлога је проблем Влаха из Источне Србије само донекле ублажен. Сами Власи одбијају да се декларишу и као Румуни, како их румунска страна званично приказује у својим документима, и као Срби. Посматрано језички, и једна и друга страна сматра да је у праву, будући да су Власи билингвали. Међутим, камен спотицања између њих и Румуна огледа се у томе што се Власи изјашњавају да говоре влашким језиком који, као тако дефинисан, још не постоји у окриљу светске романистике, јер није кодификован и стандардизован. Емиграција влашког становништва у Србију одвијала се у више историјских наврата и из више праваца, што је резултирало да се на њиховом данашњем говорном подручју постепено формира један језички лик ког оличава мешавина различитих (углавном јужних) дакорумунских дијалеката и која, као таква, не постоји нигде другде на Балкану. Поред векова одвојености од матице као и постепене симбиозе и асимилације у већинско српско становништво, Власи из источне Србије изградили су свој етнички, културни и језички идентитет који, без обзира на то што се и даље осећају јаки румунски корени, то више није у социolingвистичком погледу.

Лингвистичке разлике између Македонаца и Бугара још нису утихнуле, пошто свака страна инсистира да је у праву: да је македонски засебан

² Та форма, међутим, није била јединствена – да јесте, не би њен назив био двојак. Пошто је реч о називу које је био једна врста друштвеног компромиса између двеју водећих нација, већ се у том сегменту јасно исказивала сва сложеност југословенског језичког, националног и политичког питања.

језик, односно да је реч о западним бугарским дијалектима. Додатну тежину расправама у прилог постојања савременог македонског као засебног балканословенског језика даје амерички балканолог и слависта Виктор Фридмен који у више својих радова (Friedman, 1975; Friedman, 1985a; Friedman, 1985b; Friedman, 1996; Friedman, 1999) отворено подржава македонску страну, негирајући идеју о бугаризацији македонског или ону о македонском као скупу западних бугарских дијалеката.

Код говорника на словенском и романском подручју Балканског полуострва, између којих постоји велики степен међусобног разумевања, појављује се највећи проблем језичког одређења, што је последица или различитих историјских интерпретација или историјске (реалне) потребе о бризи за свој народ.

Са друге стране, питање постојања мањинских језика као и питање њиховог језичког одређења у појединим државама на Балкану зависи искључиво од става већинског народа, односно од његове политичке воље. Званично, у Републици Грчкој не постоји ниједна друга призната мањина осим турске, а према последњем попису из 2011. статистички подаци говоре и о 4% албанске мањине. Ни у једном званичном документу није могуће пронаћи податак да ли на територији Грчке постоје Македонци (званично се називају Славомакедонима /грч. Σλαβομακεδόνες/) и Бугари и колико их тачно има³, што у Европској унији изазива оправдано незадовољство, уколико имамо на уму сва документа и препоруке које је Савет Европе донео у вези са неговањем, очувањем и јачањем европског језичког и културног диверзитета. Тек од уласка Бугарске у Европску унију 2004. године етничка категорија Бугара у Грчкој је почела да фигурира, али прилично ограничено, пошто се етнимом Бугарин (Βούλγαρος) обично схвата увредљиво и пејоративно – означава навијача клуба ПАОК-а из Солуна.⁴

Како је Нејлор истакао (Naylor, 1992: 83), језик на Балкану функционише као застава на основу које је свака балканска нација и/или мањина стицала (или стиче) независност и покушава да оствари своја права. Другим речима, подиже се увек када је потребно својатати, бранити или истакнути неку територију као своју. Тако, на пример, између Грчке и Албаније још постоје затегнути односи када је реч о грчкој мањини у Албанији за коју грчка страна тврди да има и до 300.000 припадника, док албанска говори о тек неких 35.000. Додатни је проблем и тај што се у грчку мањину сврставају и Аромунски који, са друге стране, не желе да буду приказани ни као Грци ни као Румуни. Званична албанска страна посматра Аромуне једино као део грчке популације, пошто су билингвални и пошто користе грчки као богослужбени језик. Међутим,

³ Једини званични податак до кога смо дошли јесте из пописа становништва спроведеног 18. марта 2001. године у коме се каже да је било 747 Македонца који су поседовали пасоше БЈР Македоније (http://www.statistics.gr/portal/page/portal/ESYE/BUCKET/A1602/Other/A1602_SAM07_TB_DC_00_2001_07_F_GR.pdf).

⁴ Реч је о оној истој тежини која се и на српском говорном подручју осећа при ословљавању навијача Партизана „гробарима“, а Звезде „циганима“.

уколико се Аромуни изјасне само као Аромуни, остаће и даље непризнати те ће бити аутоматски сврстани у категорију Албанаца православаца, што је опет својеврсни парадокс. На тај начин се преко језичког идентитета гуши њихово право за испољавање сопственог етничког и културног идентитета. Исто тако, Аромуни у Грчкој – према проценама цифра се креће и до 700.000⁵ – не могу остварити своја права, јер их грчка страна посматра као саставни део хелефоног становништва – реч је о романизованим Хеленима. Тек у последње време, и то под јаким притиском Савета Европе и Европског парламента, у Грчкој се може говорити о постојању Аромуна (тј. Влаха /Βλάχοι/ како су познатији), а још је далеко остварење њиховог плана о отварању аромунских школа и о покретању новина и часописа на аромунском језику. Са треће стране, у оквирима румунистике, Аромуни и њихов језик посматрају се једино као јужни румунски дијалекат (Capidan, 1937: 22; Papahagi, 1923–1924: 72–99; Caragiu-Marioțeanu, 1971; Poghirc, 1987: 341–348; Saramandu, 1984) што је имало велике импликације током XIX и XX века: не само да су Румуни вршили румунизацију Аромуна како на територији своје државе тако и на територији Грчке, за шта су имали подршку грчких влада (Ρωμανός 1983: 91; Παπαθανασίου, 1994: 90), него су им они, у том процесу, оспоравали свако право на етничко, културно и цивилизацијско постојање.

Из свега изнетог може се закључити да се код балканских народа језичка компонента као кључни део етничког одређења не може посматрати као објективни чинилац, јер углавном не постоји сагласност у погледу именованог језика. Размирице на јужнословенском и балканороманском језичком подручју мање или више задиру у поље субјективности и политичке мотивисаности што додатно компликује језичку слику и изазива пометњу.

Због тога сматрамо да је Фридмен у праву када каже да у балканској народној идеологији постоје два важна чиниоца:

- први нужно изједначава језик и религију с етницитетом,
- други је видљив у познатој изреци „колико језика знаш, толико вредиш“ а која садржи у себи парадоксалну конотацију – да сваки језик ипак нема свој престиж (Friedman, 1997: 32–35).

Другим речима, иако је на цени и даље вишејезичност као најшира културно-друштвена општост, свака промена језика у балканским друштвима се много мање вреднује (односно, мање је прихватљива). Разлог овом парадоксу крије се, по нама, у трима компонентама:

1. прва има дубоке корене у историјским, друштвеним, националним и политичким односима и везама који су (не само у прошлости) / били/ обележени бројним размирацама, сукобима и опречностима и који су најчешће разрешавани међусобним ратовима;

⁵ Овај податак налази се у оквиру енциклопедије светских језика *Етнолог* (Ethnologue), видети више о томе на следећој интернет страници: http://www.ethnologue.com/show_language.asp?code=rup.

2. друга се огледа у чињеници да на територији Балканског полуострва никада није дошло до јачих и трајнијих интеграција (политичких, економских, друштвених...) између балканских народа;
3. трећа се тиче чињенице да ниједан балкански језик у прошлости – ближеј или даљеј – није успео да се наметне као *lingua franca*, с изузетком грчког, и то у периоду антике и Византије, док у наше време то није чак ни грчки.

Уколико би се упоредила заступљеност учења свих савремених балканских језика у балканским друштвима у односу на такозване велике светске језике, уочило би се да је она статистички безначајна. Изузетак једино представља грчки који се у готово свим балканским земљама, осим у Хрватској, Босни и Херцеговини⁶ и у Словенији, изучава на факултетском нивоу. Исто тако, од свих балканских земаља једино се у Србији на Филолошком факултету Универзитета у Београду изучавају национални балкански језици – албански, бугарски, грчки, румунски и турски, док су македонски и словеначки и даље на нивоу лектората. У односу на остале језике, једино грчки у свим балканским друштвима би могао парирати великим светским језицима, пошто се сматра престижним језиком.

У склопу светских глобалних вишејезичких и мултикултуралних друштава, балканско друштво заузима посебно место, пошто је и у културном и у језичком погледу веома дивергентно. Без обзира на све једнообразности и покушаје приказивања балканских друштава као национално и језички хомогене, чињеница је да на Балканском полуострву живи велики број мањина и етничких група чији статус још није задовољавајуће решен у појединим балканским државама, посебно када је реч о статусу њиховог матерњег језика. Разлог томе лежи у још живој Хердеровој концепцији о „једној држави, једној нацији и једном језику“ која је од почетка стварања савремених балканских држава до данас водила ка лингвистичком национализму, према Едвардсу (Edwards, 1985: 24ff), али и ка искључивостима и негирањима постојања лингвистичког диверзитета на територији балканских држава, а неретко чак ка отвореном шовинизму.

3. Балкански индивидуализовани колективни идентитет

Управо овакви ставови, који се још могу чути и са званичних места, не доприносе даљим културним, економским, политичким и националним интеграцијама како између балканских народа тако и између њих и мањина те ет-

⁶ Према свим нашим сазнањима, на Филозофском факултету у Источном Сарајеву требало је да се организује у овој школској (2012–2013) години шестомесечни курс савременог грчког језика уз помоћ и подршку Амбасаде Републике Грчке у Босни и Херцеговини која би обезбедила предаваче. Економска криза у Грчкој, међутим, одложила је за догледно време реализацију ове идеје.

ничких група. Штавише, у њима се огледа оно што бисмо назвали индивидуализовани колективни идентитет. Њега примећујемо у свим оним срединама које су углавном етнички мешовите а деле готово исту језичку, религијску и културну основу. Реч је о такозваним микросрединама у виду локалних колективних идентитета који постоје обично на једном малом географском подручју, попут Војводине или Македоније, и у којима се становништво придржава искључиво својих језичких, културних и националних особености. Ово не би било ништа посебно да се инсистирање не јавља онда када друга, већинска и њима сродна заједница, покушава да их на све могуће начине присвоји и да их удене у властите културне, политичке, религијске и језичке принципе, при чему се свесно и намерно занемарују или потиру културне и националне особености микрозаједнице. Инсистирање Буњеваца на свом засебном етничком карактеру не иде много у прилог хрватској тези о томе како у Војводини живе само Хрвати, пошто они себе не доживљавају као Хрвате, већ искључиво као Буњевце. Аромуне својатају из територијалних и религијских или само из језичких разлога и Грци, и Албанци и Румуни, иако се они изјашњавају само као Аромунци, а не и као Грци и Румуни. Горанци се и даље грчевито боре да сачувају своју етничку својственост од изузетно јаке језичке и националне албанизације којом су насилно изложени почев од Брионског пленума до данас.

Након распада СССР 26. децембра 1991. године, створена је Република Молдавија која је, супротно румунским очекивањима, остала уздржана од присаједињења са Румунијом према немачком моделу.⁷ Разлог је тај што су совјетске власти у периоду 1944–1991. успеле да вештом пропагандом и индоктринацијом изграде и да додатно учврсте код Молдаваца свест о њиховој самосвојствености која је, као што је познато, историјски, културно и књижевно била потврђена у ранијим историјским фазама. Додатни ударац на уједињење дала је уставна одлука из 1994. којом је проглашен молдавски за званични језик Молдавије, што је изазвало негативне реакције у Румунији у којој влада став да се у обема земљама говори румунски језик. Међутим, глонтоним молдавски више има политичку конотацију него што се његова употреба може заиста оправдати лингвистички. Са друге стране, док су Црногорци у Краљевини Срба, Хрвата и Словенаца остали по страни – нису били признати као народ, а изгубили су своје политичко и историјско право постојања, будући сврстани у Србе, по стварању нове Југославије добили су признање властите националности која је од 70-их година XX века била обележена и борбом за признање црногорског језика као засебног јужнословенског. С овом борбом започела је и борба око признања „црногорске православне цркве“. И док је статус црногорског решен како коначним отцепљењем Црне Горе од СР Југославије тако и црногорским уставним решењима⁸, без обзира

⁷ Идеја о уједињењу била је на снази две године (1990–1992) у обема државама, али од 1993. Молдавија се све више дистанцирала од ње.

⁸ На попису становништва 2011. године свега 36% (или 260.000) изјаснило се о црногорском као матерњем језику, за разлику од 42% које се определило за српски као матерњи. Видети

на сву контрааргументацију званичне славистике и лингвистике, борба око нове цркве још није завршена. У светлу свега изнетог требало би још додати да се у последњих неколико година се све више инсистира на црногорској кухињи и култури.

4. Завршно разматрање

На основу свега што смо изнели, може се уочити да је балканска културна и језичка слика веома усложњена због преплитања вишеструких и углавном блиских (по свом пореклу) посебних идентитета. Из тог разлога сматрамо да је Вилијамс био сасвим у праву када је назначио да се реч култура сматра „једном од две-три најкомпликованије речи у енглеском језику“ (Williams, 1983: 87). Додали бисмо, и не само у енглеском. Али ни реч идентитет више нема своју једнозначност, пошто је „постала универзална поштапалица нашега доба“ (Priestly-Comanaru, 2009: 7). Указане језичко-културне одлике, ма колико ишле у прилог мултикултуралној и мултијезичкој слици савременог Балкана, могли бисмо окарактерисати као балкански хибрид различитих идентитета који су формирану у различито време и под различитим друштвено-политичким и националним приликама. На територији бивше Југославије, према мишљењу Весне Голсворти, идентитети појединих народа (попут Македонаца и Муслимана) створени су или у међупростору или у неком трећем прелазном простору (Goldsworthy, 2002: 30). На некадашњем заједничком српскохрватском/хрватскохрватском као и на балканороманском језичком подручју различити (национално-политички, културни, језички, историјски...) стандарди испливали су на површину када су различити, али врло блиски дијалекти, уздигнути или на ниво званичних језика или на ниво признатих језика мањина услед снажних и бројних социополитичких притисака. Међутим, балканска језичка слика је и даље веома мутна ма колико изгледала врло јасна: и поред великих почетних оспоравања (која и даље постоје), србистика је некако прихватила постојање хрватског и бошњачког језика, али упорно одбија постојање црногорског као засебног јужнословенског. Са друге стране, у Европској унији се већ врше припреме у оквиру преводилачке службе да се сви језици потекли од српскохрватског/хрватскохрватског воде као један. У преговорима приступању Унији, хрватски представници су, међутим, оштро инсистирали на томе да се хрватски мора увести као засебан службени језик и да они ни у ком погледу не пристају на сврставање у исту групу заједно са српским, бошњачким и црногорским. Са треће стране, Румуни још оспоравају постојање било ког балканороманског језика, без обзира на то што званична романистика ипак говори у прилог балканским романским језицима, али не и влашком. Посебно се на јужнословенском геополитичком и језичком

више о томе на следећој интернет страници: [http://www.monstat.org/userfiles/file/popis2011/saopstenje/saopstenje\(1\).pdf](http://www.monstat.org/userfiles/file/popis2011/saopstenje/saopstenje(1).pdf).

подручју и даље води велика борба око доказивања властитог националног, језичког и културног идентитета. Ова борба налази се у тесном саодносу са немогућношћу прецизног одређења суштине балканског идентитета сваког јужнословенског народа.

Велика шароликост балканских индивидуализованих идентитета уноси пометњу и неретко ствара додатне проблеме у осетљивим међунационалним односима, пошто је сваки балкански индивидуализовани колективни идентитет и даље оптерећен бројним и сложеним историјским, етничким, националним и друштвено-политичким елементима. Инсистирање малих балканских заједница на властитим колективним особеностима у виду *differentia specifica*, без обзира на то што показују бројне сличности са њима сродним већинским, не чине се толико значајним да би оправдале постојање засебних колективних идентитета, поготово не када је реч о језику. Тек у појединим случајевима можемо оправдано говорити о засебном језичком идентитету тих индивидуалних балканских колектива. Обично је реч о условно речено изолованим заједницама, попут русинске, турске, ромске, које су или удаљене од своје матице или постоје *per se*, као што су аромунска или истрорумунска.

Литература

- Agar, M. (1991). The Biculture in Bilingual. *Language in Society* 20, 167–181.
- Caragiui-Marioțeanu, M. (1971). Definition einer Volksgruppe, Glotta und Ethnos der Aromunen. *Oesterreichische Osthefte*, 13/2, 140–151.
- Edwards, J. (1985). *Language, Society, and Identity*. Oxford: Blackwell.
- Ferguson, C. (1959/1968). Myths about Arabic. *Languages and Linguistic Monograph Series. Georgetown University*, 12: 75–82. [Reprinted in:] Joshua A. Fishman, ed., *Readings in the Sociology of Language*: 375–381. The Hague/Paris: Mouton.
- Friedman, V. A. (1975). Macedonian Language and Nationalism During the 19th and Early 20th Centuries, *Balkanistika II*, ed. Kenneth E. Naylor, Ass. Editor Craig N. Packard, The American Assotiation for Southeast European Studies: Slavica Publishers Inc, 83–98.
- Friedman, V. A. (1985a). The Sociolinguistics of Literary Macedonian. *International Journal of the Sociology of Language* 52 (1985), Amsterdam: Mouton Publishers, 31–57.
- Friedman, V. A. (1985b). The Sociology of the Macedonian Literary Language. *Bulletin de Liaison - Centre d'études balkaniques*, No. 4. Paris: Institut National des Langues et Civilisations Orientales, Université de la Sorbonne Nouvelle, 64–80.
- Friedman, V. A. (1993). The First Philological Conference for the Establishment of the Macedonian Alphabet and the Macedonian Literary Language. Its Precedents and Consequences. *The Earliest Stage of Language Planning: the „First Congress“ Phenomenon*. ed. Joshua A. Fishman. Berlin-New York: de Gruyter, 159–180
- Friedman, V. A. (1996). Observing the observers: Language, ethnicity, and power in the 1994 Macedonian census and beyond. *Toward Comprehensive Peace in Southeast*

- Europe – Conflict Prevention in the South Balkans, Preventive Action Report*, Vol. 1, ed. Barnett T. Rubin, New York: The Twentieth Century Press, 81–105.
- Friedman, V. A. (1997). One Grammar, Three Lexicons: Ideological Overtones and Underpinnings in the Balkan Sprachbund. Papers from the Panels on Linguistic Ideologies in Contact. Illinois: Chicago Linguistic Society, 23–44.
- Friedman, V. A. (1999). Macedonian Language and Identity: Recent History and Recent Historiography. *Guard the Word Well Bound: Proceedings of the Third North American-Macedonian Conference on Macedonian Studies*, (Indiana Slavic Studies 10), ed. by Christina Kramer and Brian Cook. Bloomington, IN: Slavica Verlag, 71–86.
- Goldsworthy, V. (2002). "Invention and In(ter)vention: The Rhetoric of Balkanization". D.I. Bjelić & O. Savić (Eds.), *Balkan as Metaphor: Between globalization and fragmentation*. Cambridge, MA: The MIT Press, 25–38.
- Ignatieff, M. (1995). *Blood and Belonging: Journeys into the New Nationalism*. Farrar, Straus and Giroux.
- Naylor, K. (1978). The Sociolinguistic Situation in Yugoslavia with Special Emphasis on Serbo-Croatian. *Language Planning in Yugoslavia* (eds. Ranko Bugarski and Celia Hawkesworth). Columbus: Slavica, 82–90.
- Papahagi, T. (1923/1924). „O problemă de romanitate sud-ilirică". *Grai și suflet*, vol. I, fasc. 1, București: Atelierele Socec S.A, 72–99.
- Παπαθανασίου, Γ. (1994). *Ιστορία των Βλάχων*. Θεσσαλονίκη: Μπαρμπουνάκης.
- Poghirc, C. (1987). Latin balkanique ou roumain commun? (à propos des origines de l'aroumain). *Akten der Theodor Garner-Tagung (Raetoro-manisch und Rumaenisch) in Vill / Innsbruck* (ed. G.A. Plang et Maria Iliescu). Innsbruck, 341–348.
- Priestly, T., Comanaru, R. (2009). 'Identity' Among the Minority Slovenes of Carinthia, Austria. *Razprave in gradivo/Treaties and Documents 58*, Ljubljana, 6–23.
- Ρωμανός, Μ. Ν. (1983). Απόψεις και θέσεις για το όνομα την καταγωγή και την γλώσσα των Κουτσοβλάχων. *Μνήμη. Τόμος εις μνήμην Γεωργίου Κουρμούλη*. Αθήνα: s.e.
- Saramandu, N. (1984). Aromâna. *Tratat de dialectologie românească* (coord. Valeriu Rusu). Craiova: Editura Scrisul românesc, 432–475.
- Williams. R. (1983). *Key Words: A Vocabulary of Culture and Society*. London: Fontana.

Сайтографија

- http://www.ethnologue.com/show_language.asp?code=rup (12.12.2012)
- [http://www.monstat.org/userfiles/file/popis2011/saopstenje/saopstenje\(1\).pdf](http://www.monstat.org/userfiles/file/popis2011/saopstenje/saopstenje(1).pdf) (15.12.2012)
- http://www.statistics.gr/portal/page/portal/ESYE/BUCKET/A1602/Other/A1602_SAM07_TB_DC_00_2001_07_F_GR.pdf (26.12.2012)

Predrag Mutavdžić, Anastassios Kampouris

MODERN BALKAN INTERCULTURALITY AND MULTICULTURALITY (Linguistic and Cultural Identity of the Balkans)

Summary: Speaking traditionally, a „culture“ has been understood and defined as a common ground of mutual belonging with a dominant feeling of togetherness which strongly bounds all the members of one community/nation and separates them from any other group or nation. One of the elements which takes a special place in the definition of a nation/national group/minority is the language itself. As Agar pointed out, „language and culture are wired in together“ (Agar, 1991). In the modern Balkans intercultural and multilingual complexities are differently interpreted from country to country, from nation to nation since each and every culture and society create a flamboyant spring of opportunities for identification. The fact is that the Balkans are often represented as one huge polymorphous structure sharply separated with many cultural, social, religious as well as language diversities. In the last four decades several new ethnic, minority and national identities have been parallelly formed with predominant national/nationalistic/and ethnic ideologies. Modern Balkan ideologies fluctuate from two opposite ends – from *a priori* rejection and non-recognition to native ideological self-representations. According to our opinion, in just few cases new Balkan identities which have been recently formed could be regarded and recognized as specific ones.

Key words: identity, language, the Balkans, individuality, community